

Tisztelt emlékező Pósa-olvasók!

Legyen a mai napra egy Mikszáth idézet a mottónk: *A halhatatlanságnak, mint a kőszénnek és a gyémántnak, a föld mélyében kell megélnie és megkeményednie.* Ezt ne feledjük a megemlékezés szűk órájában, míg a sírhantot nézzük s az alatta nyugvóra gondolunk, de vigyük magunkkal otthonra is, és higgyünk Mikszáth igazságában és Pósa halhatatlanságában.

A temető nem tudományos előadóterem. Itt egy megemlékezésen nem méltatják a földben örökpihenő, eltávozott szakmai érdemeit. Az emberre kell emlékeznünk, aki költő volt. A költők pedig rendkívüliek. Pósa Lajosról ugyanakkor a szeretet szavaival emlékezünk. És a versolvasó ember vers-élményének örök érvényességével.

Furcsa pillanat ez a mai. 100 esztendővel ezelőtt váratlanul, da betegség terhétől sújtottan hunyt el Pósa Lajos. Már akkor két hete volt, hogy Szarajevóban eldördültek azok a bizonyos lövések.

Úgy érzem, elsősorban ez a zavaros, bizonytalan helyzet lehetett a magyarázata, hogy Pósat itt a fővárosban helyezték örök nyugalomra, s nem vitték haza az általa végtelen rajongással szeretett és emlékeiben örökké megőrzött szülőfalujába. A zűrzavar, a káosz, a veszélyérzet, a már érezhető mozgósítás, a fegyvercsörgés valódisága bizonytalaníthatta el a családot. De azt se feledjük: a Fiumei úti temető már akkor is a nemzet panteonja volt. Ide két lépésre Mikszáth sírja domborul, 200 lépésre Jókai dízsírhelye magasodik. kicsit arrébb a Petőfi család sírkertje van, s azt is tudhatta tán, ott lesz a Kossuth mauzóleum, az ő mindenek feletti szentjének a sírja mellet az ő hamvainak is nyughelye.!

Vajon a költő megérezte-e halála perceiben, óráiban, hogy hamarosan az ő világának örökre vége lesz? Hogy a hadüzenet véget vetett a 19. századnak, az ő századának, amelyben Pósa maga számára, olvasói egyetértésével kialakított egy másik, egy költői világot. Amit aztán majd hamarosan Krúdy is számon kér a 20. századon, de ő már tudja, a költők világa soha nem lehet reális, valóságos. Az az ábrándok, a hitek, a reménységek, a bizodalma világ. Mint amilyen Pósa világa.

Milyen ember volt Pósa Lajos, az akinek testi maradványai egygyé váltak 100 esztendő alatt az anyafölddel? Szeretném őt magam elé idézni, hangját hallani, mosolyát nézni. De nem tudom, mert csak fényképek állnak előttem. Ám mégis találtam valamit illetve valakit, akinek szavai nem szellemalakként, de valóságos élő eleven emberként állítják elénk a költőt. Ilyen volt Pósa, ahogyan Bródy Sándor írta: *Az a költő legelsőbb is nem sápadt, nem sovány, éppen nem hektikás, inkább barnapiros s tagbaszakadt, igazi magyar gavallér. Látszik a járásán, érzik a beszédén, megismerszik ha hallgat is, hogy igen jól érzi magát e földi életben. Öröm neki, hogy tud költeni szép verseket, amiket ha elmondhat – kissé rekedtes, de szépen, lelkes hangon – megint csak örvend. Boldog, ha dicsérik, és bár ebben igen-igen sok része van, sohse vásik el tőle a foga. Nagy passzióval csinál mindent: így szereti a hazát, a gyermekeket, az asszonyokat, a jó magyaros ételt, a szép könyveket, a finom szivart. Aztán mindent nagyszabásra cselekszik: a kis mérték nem az ő mértéke. Bizonyosan tudom, hogy ő írta a legtöbb verset, amit egy ember írhat. Ha szidja a németet, roppantul szidja és sűrűn. Ha dalol, két hétig eldalol egyfolytában. Ha társaságba vacsorál, hát kell, hogy legalább is húsz tagból álljon a társasága.*

Hát most mi vagyunk Pósa társasága, és igen örülne, mert többen vagyunk, mint húszan, akik őt hallgatjuk, olvassuk. És újra megkérdezzük magunktól és a világtól: milyen ember volt, lehetett Pósa Lajos? Én magam egyszer szelídek neveztem őt, mert a verseiből első olvasatra ezt éreztem, sőt, az egész életútjából is. A szelídségét a szeretet határozta meg. Ő maga is szeretetre méltó volt s ő maga is mindenkit szeretett. Nagyon körül kellene néznem, ha valaki olyat keresnék kortársai, az őt ismerősök közül, aki ne szerette volna őt. A szeretet jókedvű mosolya vette körül.

Valószínűleg azért, mert költő volt. Móra is megerősít ebben szép szavaival: Pósa Lajos *hitt abban, hogy a költő kivirágzása az emberi fajnak, ez a hit kisugárzott minden mozdulatából. Ha megritkul is ez a naivság, még nem vész ki egészen a költőkből és jó, hogy így van, mert nélkülül meghal a költészet.* Pósat nem feszítették gyilkos indulatok, világrengető forradalmi gondolatok, lázadó dühkitörések. Úgy vélte, az életet jókedvűen, szelíden és szeretetben lehet leélni.

Miként tette ezt ő maga is, s miként megfogalmazta ezt teljes életművében. Mert aki Pósa verseket olvas, mindezt átélheti. De olvas-e, olvashat-e valaki Pósa verseket ma? Most már kimondhatjuk: hál' istennek igen, s ez most már nemcsak az újra felfedezett vagy soha el nem feledett gyermekköltészetére értem. Van már több életrajzi feldolgozása, emlékkötet róla, benne versekkel. s van régi verseskönyvének újrakiadása s most készül egy másik is. És bizonyára lesznek majd következők is.

A művészetről lehet kizárólagossággal ítélni, lehet hatalmi szóval tiltani, erőszakkal elvenni a befogadótól. Azonban, – s ezt a hatalom soha nem jegyezte meg –, ahogy Mikszáth írta valahol, az irodalmi halhatatlanság egyetlen feltétele van, minden tiltás ellenére, ítélezés ellenére: vannak-e olvasói az életműnek? Mert mindig az olvasó ítélezik és dönt, ha vannak olvasók, miként mi is azok vagyunk most itt.

Ki-ki megkeresheti magának az igen gazdag Pósa életműből azt, amiért fontos neki Pósa Lajos. Van bőven választék. Mert Pósa Lajos legelőbb is magyar volt. Szenvedélyesen és hatalmas túlzásokkal szerette a hazáját, ilyen erővel Eötvös Károly prózájában találtam meg a hazaszeret mindenekfelett valóságát. A hazaszeretet egészét élte át és sugallta verseivel: táj, sors, esemény, személyiség, érzelem, érték, múlt, hagyomány – mindenben magyarnak kell lenni, s e szerint kell életünket végig élni. Az ő magyarsága nem mások ellen szólt, értünk íródott, minden korok minden magyarjáért.

Aki nem feledi 1848-1849-et (hátha van ilyen manapság is), az Póságban felleli az örök rebelist, az emlékezés, a merengés rebellisét. Kötetnyi verse szólaltatja meg e csodálatos másfél esztendő emlékezetét, hőseit, áldozatait, csatáit. S mindenekfelett Kossuth Lajost, aki iránt életre szóló szenvedélyes tiszteletet érzett, olyan kossuthista volt, hogy tán maga a tekintetes kormányzó úr sem nagyobb.

Aki mélyen tiszteli, szereti vagy emlékezni akar saját édesanyjára, de nem találja ehhez a méltó szavakat, hát akkor megtalálja Póságánál a neki való olvasnivalót. Több ez, mint gyermeki szeretet, olyan anyai tisztelet, amelyet lelkileg csak egy költő élhet végig, aki ebben az anya sorsban önmaga támaszát véli felfedezni újra és újra. Pósa édesanya verseit olvasva, újra felsejlik bennünk is a fájdalunk, mert csak azt mondhatjuk: anyánk hiánya fáj nagyon.

Aki a szülőföld iránti elkötelezettséget keresi Póságban, s alighanem ők vannak itt most többségben, az jó helyen jár, ha a könyveit lapozza. A Radnót, Nemesradnót nevezetű Gömör megyei faluból mitikus hely lett könyvei lapjain. Nemcsak a varázsos épületeit örökítette vers-márványba, de a falu hajdani hétköznapi embereinek is örök emléket adott. A gyermekszemmel és gyermek szívvel megélt radnóti életsors egész életét befolyásolta, meghatározta. Valami hasonlót élt át 50 kilométerrel arrébb Mikszáth, s nem is lehet kétséges, mi volt barátságuknak, szakmai kötődésüknek érzelmi alapja. A jó palóc fogalmazta ezt meg nálamnál szebben, ámbár én is annak a tájnak vagyok a szülöttje: Pósa, írja Mikszáth: *hazavitt engem a mi csendes vidékünkre, melyről a paradicsomhoz vették a mustrát.* Móra Ferenc még ezt is gazdagítani tudta képeivel: *Sohase tudtam eljutni szülőfalujába, Radnótra, de láttátlanul is megesküszöm rá, hogy az valami itt felejtett darabja lehetett a paradicsomnak, – legalább addig, amíg Pósa Lajos hazajárt bele. A többi világot az angyalaival teremthette az Úristen, de a Balog-völgyét a maga kezével szabta ki, jókedvében, édes délutáni álom után.* Én már csak tudom kérdezni, vajon lengeti-e még a a szél a csendes a Balog patak partján a falu zászlaját, amelyre ez volt hímezve: „Éljen az erős Radnót.” Most vagy ideje az erőnek nemes radnótiak és tisztelt gömöriek!

Aki a szerelem iránti érdeklődik, mint a lírai költői örök élmény iránt, az is megtalálja Pósánál, noha kétségtelen, e téren, mint magánember elég rejtőzködő, mondhatom, szemérmes. Mint minden igazi költőnek, neki is volt reménytelen, beteljesületlen szerelme, mitől is lenne jó vers, ha nem a fájdalomból, de amíg rá nem talál a Lidikéjére, ezek a szerelmi dalok főleg általános hangulatú lírai kompozíciók.

Aki Pósa és a kortárs magyar valóság viszonyát keresi, az is megtalálja, hiszen annyi sok fontos problematika néz ránk vissza, ami az akkori magyar emberek világát érintette. Mert ne feledjük, ez a bonyolult, új világ, magyar valóság tele volt ellentmondásokkal. Ideges, feszült, robbanékony nagyváros, ez Budapest. Idillivé álmodott magyar falu, de vele szemben zaklatottság, kivándorlás, nincstelenség, lázadások, politikai mozgalmak. Pósa Lajos verseiben viszont nem adta fel a megmentésre váró valódi vagy annak gondolt idillikus Magyarország idealizált képét, reményét. Versei igazolják ezt. Naiv volt, és hitteli teli, mint általában a költők.

De még az is talál magának örömteli verseket Pósa költészetében, aki dallal akarja élni életét. Hiszen ezek a dalok, amelyekből magyar nóták szövege lett, főleg egy jókedvű, baráti társaságot kereső s megtaláló, és abban vidám cimborákkal együtt mulató, tréfáló Pósára mutatnak vissza.

És ha valaki mindent egyszerre akar megismerni Póságban, akkor hadd utaljam őt egy szokatlan műfajhoz, Az Én Újságom szerkesztői üzeneteihez. Némi túlzással persze állítom, hogy azokban benne van minden, amit Pósáról mondani és érezni lehet.

Én magam az *Apró történetek* Póságját szeretem a legjobban. Nekem ezekben a 12-16 soros miniatúr balladákban tárul ki leginkább Pósa lírai értéke. És olyanok, mint Mikszáth apró palóc tragédiái prózában, a pályát elindító két klasszikus novella kötetben. (És majdhogynem egy időben írják és Szegeden és ismeretlen pályakezdőként!). Felfedezés volt számomra az évfordulóra kiadott könyvecske, címében az

*Apró történetek*-kel, és a még hozzá a más kötetekben olvasott további sok kis remeklés. Semmi másról nem szól, csak a balladák visszafogott, tömör képi világával megfogalmazott emberi drámákról. A fájdalmas élethelyzetekről, amelyeket a gyenge ember nem tud elviselni, feldogozni, a szerelmi csalódásokról, a hűtlenségről, az árulásról, a megaláztatásról, a kiszolgáltatottságról, a fájdalomról, azaz létezésünk lényegéről. Az árva, a magányos, a szegény emberek, az elesettek, a fel nem karoltak kis drámáiról. Amelyekhez költő kell, hogy az általánosból egyedi, a hétköznapiból fenséges legyen.

Pósa ebben a legjobb. Ki tudja, itt sírjánál végiggondolva, hátha ez volt az igazi arca? A szelíd, kedves, mosolygó, barátságos Pósa arca mögött hátha ez: a fájdalmas-megélt élet valósága rejtezett? Lehetett így is talán? Lehetett, hiszen annyiféle énünk van, s annyira eltakarjuk mások elől. A költő persze nem tehet ilyet, a költőnek mindig az igazit kell írnia, az engem megérintőt, a nekem fájót, az engem megvigasztalót. A költő lelke és élete csak nyitott könyv lehet, hogy mi olvasók önmagunkra is leljünk benne.

Tekintsünk hát bárhogy, s főleg persze reálisan Pósa életművére, ma már világosan s főleg a versei ismeretében nyugodtan kimondhatjuk: megőrzendő életmű az övé. Egyenetlenségeivel, esendőségével és kiragyogó tökéletességével egyetemes. Olyan, mint maga az ember.

Mikszáthtal kezdtem, vele fejezem be. Máshol meg ezt a bölcsességet írta le, amelynek igazát mi itt, ma, július 11-én Pósa Lajos halálának 100-ik esztendejében igaznak vallunk: *A házasságot hét tél, hét nyár próbálja ki, a nagyságot száz tél, száz nyár.* Emlékező barátaim, Pósa halála óta eltelt száz tél, most telik a századik nyár. Ki merné állítani, hogy nincs igaza Mikszáthnak? Mert hogy Pósa életműve kiállta a százéves próbát!

---

Elhangzott 2014. július 11-én, a Fiumei úti Sírkertben, Pósa Lajos és hitvese síremlékénél